

Лінкова Н.А., выпускніца 513 гр.

Навуковы кіраўнік – Васюк Т.І.

СЕРЫЯ ГРАФІЧНЫХ І ЖЫВАПІСНЫХ ТВОРАЎ «ЖЫЦЦЕ НА МЕСЯЦЫ» Я.Н. ДРАЗДОВІЧА

Язэп Нарцызавіч Драздовіч – адметная, унікальная асоба ў беларускай культуры. Выдатны гісторык, археолаг, этнограф, літаратар, астраном, настаўнік, фалькларыст, але найбольш ён вядомы як мастак [1, с. 9]. Асобнае месца ў яго творчасці займаюць унікальныя даследванні космасу на пачатку 1930 гг. Яго касмічная тэорыя і мастацкія абагульненні ўжо даўно сталі класікай і яркай культуралагічнай з’явай свайго часу. Распрацоўваючы цэлыя серыі графічных аркушаў і жывапісных палотнаў з касмічнымі сюжэтамі, Драздовіч па-свойму спрабаваў зазірнуць у гэты невядомы і загадкавы свет, куды часам пераносіў фрагменты звычайных зямных краявідаў. Ён стварыў сваю арыгінальную, цэласную, дэтальна распрацаваную сістэму касмалагічных уяўленняў [2, с. 172]. Тэарэтычныя пошукі Я. Драздовіча грунтаваліся на тэорыях і гіпотэзах касмалогіі і астраноміі пачатку XX ст., а таксама, па ўласным азначэнні, на «снах-касмавізіях», «самнамбулістычных» падарожжах у іншыя светы.

Тры галоўныя серыі Я. Драздовіча на касмічную тэму – «Жыццё на Марсе» (1931 г.), «Жыццё на Сатурне» (1932 г.), «Жыццё на Месяцы» (1932 г.), – у якія ўвайшлі жывапісныя і графічныя творы, уражваюць сваёй нястрыманай фантазіяй. Касмічныя пейзажы Драздовіча – адна з самых загадкавых і маладаследваных старонак яго творчасці.

Серыя «Жыццё на Месяцы» прадстаўлена ў калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь больш дакладна, чым астатнія. Гэта альбом малюнкаў і сем асобных графічных твораў 1932–1933 гг.

Графічныя творы гэтай серыі магчыма ацэньваць з розных пунктаў гледжання, па-рознаму вызначаюцца і мастакоўскія якасці гэтых малюнкаў. Аналіз і сістэматызацыя іх даюць уяўленне пра тое, як ствараліся вядомыя мастацкія творы. Суцэльнасць мастацкага твора, паслядоўнасць і дасканаласць аўтарскага тэксту, апісанняў да малюнкаў складаюць агульную карціну свету з арганічна ўключаным у яе касмічным жыццём [2, с. 9].

Альбом «Жыццё на Месяцы» – самы трывожны і змрочны з усёй серыі. Яго поўная назва «Album Зарысовак да запісаў «Жыцця на Месяцы» 1932 (...На Арыаполь і Трывеж...)». Гэты альбом складаецца з 33 старонак, якія спачатку існавалі паасобку, а потым былі сабраны аўтарам разам і аддадзены ў пераплёт, памер альбома 20,5×27 см. Дадзены альбом быў не адзіны ў сваім родзе, такіх альбомаў было не менш за 7, калі ўлічваць дадзеныя з яго дзённікаў. Стварэнне графічных альбомаў для Драздовіча было вельмі характэрнай з’явай.

Альбом «Жыццё на Месяцы» – мастацкая справаздача двух самнамбулістычных падарожжаў па краіне Арыя. На спадарожніку Зямлі Я. Драздовіч размяшчае гарады-крэпасці з бясконцымі сценамі і вежамі і іншымі абарончымі збудаваннямі. Ён паказвае, што «луніды» рыхтуюцца да войн. [3, с. 9] Усё гэта з’яўляецца вельмі добрым адлюстраваннем сацыяльна-палітычных працэсаў, якія ідуць на роднай планеце мастака.

На першых старонках альбома змяшчаюцца карта і пазначаны на ёй план першага падарожжа ў горад Арыяпаль і другога – ў горад Трывеж. Наступныя старонкі дадзенага альбома – гэта канкрэтныя замалёўкі, дэталі, віды апісаных мясцін. Некаторыя з іх уяўляюць самастойныя мастацкія творы. Напрыклад, старонка № 9 «*Расліннасць узрэчнай даліны, каля Трывезкага шляху, у так званым “Моры Урадлівасці”*»; старонка № 17 «*На станцыі Ariapolis... Пэроны і нешта нейкае...*»; старонка № 19

«*Ariapolis...*» і інш. Што датычыцца старонкі № 17 то, тут Я. Драздовіч стварыў вобраз, які ўбачыў у сваім сне-падарожжы, але тое, што ён стварыў сваімі думкамі і рукамі засталася тайнай і загадкай для самога мастака, засталася «нечым нейкім». На астатніх старонках альбома змешчаны накіды, замалёўкі і незавершаныя малюнкі. Менавіта тут мастак стварыў свой асаблівы свет са сваёй флорай і фаунай, сваёй архітэктурай.

Такім чынам, графічны альбом «Жыццё на Месяцы» служыў мастаку крыніцай далейшых распрацовак мастацкіх жывапісных твораў. Напрыклад, лінейны накід панарама горада Трывежа паслужыў высновай для жывапіснага твора «Трывеж», які зараз захоўваецца ў музеі старажытнай беларускай культуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі [2, с. 13].

«Трывеж. Панарама месячнага горада» (1932–1933 гг., памер 61×101 см) значна вылучаецца ў серыі «Жыццё на Месяцы». Дадзены жывапісны твор адрозніваецца ад графічнага больш шырокай панарамай горада і крыху іншым ракурсам кампазіцыі. На першым плане ружовыя і блакітна-фіялетаваыя будынкi фантастычнага горада, а большую частку карціны займае велічная іншапланетная панарама – блакітна-зялёны прастор. На дальнім плане як процілегласць выцягнутым сілуэтам іншапланетных пірамід-вежаў размешчаны трапецыяпадобныя пабудовы, якія знешне нагадваюць старажытныя гарадзішчы. У цэнтры палатна паміж двух азёр размясцілася плаціна з павольнымі ступенчатамі спускамі да воднай гладзі. Прасветленая ружова-шэра-салатавая гамма панарама горада паказвае, што гэта ўсё далекае і загадкавае. Месячны горад «Трывеж» – горад-мара мастака, гэта горад гармоніі і характа, горад спакою і раўнавагі. На адвароце палатна прысутнічае аўтарскі надпіс: *«Панарама луннага гораду Трывежа з ягонымі ваколіцамі над Верхнім і Ніжнім азёрамі “Чалом” на Маладзiковай Краіне Хвойнікавых Пальм, між*

т. зв. Марамі “М. Нэктару і М.Урадлівасьці” на поўдзень ад Скрозьгорнага Пралому Трывезкага Чыгункавага Шляху на Аўрыю і Аріаполь... Выгляд з усходу на захад (з вакзалішча). “Жыццё на Месяцы”. Я.Н. Драздовіч. Вільня, 1932–1933 гг.». Ніжэй знаходзіцца план горада Трывежа з подпісамі. Злева ад яго намаляваны поўны Месяц і адзначана месца, дзе знаходзіцца горад Трывеж [2, с. 13]. Я. Драздовіч у сваіх творах і працах звяртаўся да розных куткоў Месяца, якія суправаджаў аўтарскімі адваротнымі надпісамі. Дадзеныя каментарыі мастака да сваіх твораў, пашыраюць уяўленне пра мастацкі вобраз і саму асобу Я. Драздовіча.

Астатнія творы з фондаў Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь, якія адносяцца да серыі «Жыццё на Месяцы», адлюстроўваюць архітэктурныя асаблівасці месяцовых гарадоў у краіне Задымленага Неба і адваротнага боку Месяца: «Замак “Граніт – сталіца”», «На адваротным баку Месяца», «Абарончы горад» (усе 1932 г.).

Касмічныя пейзажы Я. Драздовіча як і ў гэтай, так і ў іншых серыях вельмі матэрыяльныя, як і яго архітэктурныя замалёўкі з натуры, быццам бы мастак бачыў усё, што адлюстраваў на сваіх палотнах сваімі вачыма. Арыгінальнае ўяўленне мастака дазволіла яму зазірнуць у далёкі і невядомы, загадкавы і таму, такі прыцягальны таямнічы свет, стварыць свой вобраз незямнога жыцця. Яго матывы архітэктурны на Месяцы уражваюць амаль прарочным прадбачаннем урбаністычных пошукаў сённяшняга дня і дня будучыні. Трэба адзначыць, што фармаванне творчасці Я. Драздовіча адбылося пад уплывам мастацтва мадэрна, у час напружаных пошукаў далейшых шляхоў развіцця сусветнай культуры і нацыянальных варыянтаў мастацтва будучага.

Усяго вядома больш за сто твораў Драздовіча на касмічную тэматыку. Большасць з іх датавана 1930–1935 гг. [3, с. 7]. Цікава тое, што малюнкi і палотны Драздовіча касмалагічнага зместу часцей за ўсё былі

прызначаны для ілюстравання ці абагульнення яго літаратурных твораў, якія так і не былі надрукаваны. У такім выглядзе ў мастацтве космас да Драздовіча не паказваў ніхто. Дарэчы, сам жанр яго твораў вельмі цяжка вызначыць.

Драздовічаўскі касмалагічны пейзаж – незвычайная з’ява ў беларускім мастацтве. Ён стаіць асобна ў беларускім жывапісе і больш блізкі да рускіх касмістаў з аб’яднання «Амаравэла», фантастычных і футурыстычных пейзажаў М. Чурлёніса, К. Юона, чым да каго-небудзь з суайчыннікаў. [2, с. 66].

Тэма космасу і касмічнага была ўласціва мастацтву канца XIX–пачатку XX ст., але аналагаў творчасці Язэпа Драздовіча ў сусветнай практыцы не існуе. Касмалагічныя тэзісы Я. Драздовіча былі цалкам арыгінальнымі і шмат у чым аспрэчвалі палажэнні тагачаснай навукі. Шмат мастакоў развівалі касмічныя тэорыі ў мастацтве, але толькі Драздовіч змог рэалістычна і дэтальна апісаць сваё касмагарычныя светаўспрыманне.

Цікавае да асобы і творчасці Драздовіча не губляе актуальнасці і сёння. Творчасць Язэпа Драздовіча ўнікальная як па сваім навуковым, так і мастацкіх зместах. Вывучэнне і папулярызацыя творчага наследзя Я. Драздовіча прынясе сёння вялікі плён і карысць для развіцця розных галін навукі і культуры Беларусі.

1. Купава, М. Язэп Драздовіч. Альбом-манаграфія. – Мінск, Беллітфонд, 2002. – 43 с.

2. Цыбульскі, М. Язэп Драздовіч: «Прыйдзе час...» Зборнік матэрыялаў, прысвечаны 120-годдзю з дня нараджэння мастака / пад рэд. М. Цыбульскага. – Смаленск, 2008. – 154 с.

3. Усава, Н.М. Славутыя мастакі з Беларусі. Язэп Драздовіч. Навукова-папулярнае выданне. – Мн. : Беларусь, 2012. – 478 с.